

Warszawa, 4 września 2017 r.

/2017/MPL

Szanowny Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej HFPC) oraz Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (dalej SIP) wyrażają zaniepokojenie projektowanymi zmianami w działaniu Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (dalej Fundusz).

Projektowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości rozporządzenie w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej¹ stanowi konsekwencję zmian dokonanych przez np. 3 ust. 8 ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z poz. 1452). Wspomniana ustawa zmieniła dopuszczalne formy pomocy udzielanej na rzecz pokrzywdzonych, jak również, co bardziej znaczące, rozszerzyła możliwości wydatkowania środków zgromadzonych w Funduszu. Zgodnie z nowym brzmieniem np. 43 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2017, poz. 665, dalej k.k.w.) zadaniem Funduszu, oprócz dotychczasowej pomocy pokrzywdzonym i świadkom oraz pomocy postpenitencjarnej, będzie również przeciwdziałanie przestępstwom.

W konsekwencji środki zgromadzone w Funduszu, zgodnie z nowelizacją k.k.w., będą mogły być wydatkowane np. na szkolenia dla organów prowadzących postępowanie karne i ich pracowników, a także realizacje przez jednostki sektora finansów publicznych zadań ustawowych związanych z ochroną interesów osób pokrzywdzonych przestępstwem i świadków, a także wykrywaniem i zapobieganiem przestępczości oraz likwidacją skutków pokrzywdzenia przestępstwem. Jednocześnie z Funduszu będą mogły być finansowane takie wydatki jak zakup środków transportu, wyposażenia, czy też przeprowadzanie robót budowlanych. Motywem takich zmian ma być znaczący, postępujący od połowy 2016 r., ponad trzykrotny przyrost przychodów Funduszu.

HFPC oraz SIP obawiają się, że tak znaczące poszerzenie zadań Funduszu może doprowadzić do marginalizacji jego dotychczasowych podstawowych zadań. Trzeba bowiem zwrócić uwagę na

¹ Projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości z dnia 7 sierpnia 2017 r., numer A306 dostępny na stronie: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12301452>

niezwykłą społeczną wagę obu tych filarów – zarówno pomocy postpenitencjarnej, jak i pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem.

Pomoc postpenitencjarna jest w naszej ocenie jednym z kluczowych elementów procesu resocjalizacji skazanych zwińczając materialny i ludzki wysiłek włożony w jego przebieg. Znacząco ułatwia przy tym readaptację skazanych po opuszczeniu przez nich jednostki penitencjarnej. Efektywna pomoc postpenitencjarna niweluje przy tym ryzyko recydywy, co w konsekwencji prowadzi do spadku przestępczości oraz redukcji negatywnych zjawisk jej towarzyszących i wydatków przeznaczanych na jej zwalczanie.

Pomiędzy rokiem 2012 a 2016 doszło znacznego spadku wartości środków pieniężnych przeznaczanych na pomoc postpenitencjarną. Podczas gdy w 2012 r. na cel ten przeznaczono 24 mln zł, to w 2016 r. przychody Funduszu przeznaczane na tę część oszacowano jedynie na 15,9 mln zł². Kwota ta stanowi jedynie drobny ułamek przychodów Funduszu zrealizowanych w 2016 r., które zgodnie z OSR dołączonym do projektu rozporządzenia, wyniosła 328 mln zł.

Efektom tak małych sum przeznaczanych na pomoc postpenitencjarną jest niski poziom pomocy finansowej oferowanej osobom opuszczającym jednostki penitencjarne. Jedynie tytułem przykładu wskazać należy, że w całym 2016 r. Służba Więzienna udzieliła 120 okresowych dopłat do zobowiązań czynszowych osób opuszczających jednostki penitencjarne na łączną kwotę 18 455 zł. Równie nikło prezentują się dane dotyczące analogicznej pomocy udzielanej przez kuratorów sądowych. Wysokość wydatków na ten cel nie przekroczyła bowiem w 2016 r. 80 tys. zł.

Zgodnie z np. 166 § 3 k.k.w. skazanemu zwalnianemu z zakładu karnego, który nie dysponuje wystarczającymi środkami własnymi i nie ma zapewnionych na wolności dostatecznych środków utrzymania, dyrektor zakładu karnego może udzielić pomocy pieniężnej w chwili zwolnienia w wysokości do 1/3 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników. W praktyce wypłacane osobom zwalnianym pieniądze nie zbliżają się do tej kwoty. W 2016 r. na świadczenia tego typu przeznaczono łącznie 1,8 mln zł. Gdy jednak podzielimy tę liczbę przez 29 tys. osób, które skorzystały z tego świadczenia w 2016 r., to okaże się, że średnia wielkość pomocy oferowanej takim osobom oscyluje wokół 65 zł.

Tymczasem uzyskane w ten sposób pieniądze są niekiedy jednym majątkiem, jaki posiadają osoby opuszczające jednostki penitencjarne. Ze skarg kierowanych do HFPC oraz SIP przez osoby pozbawione wolności wynika, że kwota ta czasami nie tylko nie pozwala im na przeżycie w

² Wszelkie podane dane liczbowe zostały opracowane na podstawie informacji o sposobie wykorzystania środków finansowych Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w części postpenitencjarnej, dostępnej na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości pod adresem: <https://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/fundusz-pomocy-pokrzywdzonym-oraz-pomocy-postpenitencjarnej/pomoc-postpenitencjarna/>

warunkach wolnościowych nawet tygodnia, lecz czasami nie wystarcza na dojazd do miejsca zamieszkania. W takiej sytuacji smutną alternatywą dla części osób opuszczających zakłady karne staje się powrót do przestępczości.

Drugą niezwykle ważną rolą funduszu jest prowadzenie wsparcia dla osób pokrzywdzonych przestępstwem. Działania te w chwili obecnej prowadzą przede wszystkim organizacje społeczne, w przeważającej większości ze środków Funduszu. W ostatnich latach odmówiono dofinansowania działań niektórych organizacji, od lat działających na rzecz osób pokrzywdzonych, w tym np. doświadczających przemocy domowej. W obliczu tak dużych środków zgromadzonych w Funduszu, jak również niewielkiego zakresu działań państwa skierowanych na wsparcie przede wszystkim kobiet i dzieci uciekających przed przemocą domową, środki z Funduszu należałoby przeznaczyć w dużym stopniu na dofinansowanie tego rodzaju działań.

Środki z Funduszu powinny być także przeznaczone na dofinansowanie działań borykających się z problemami finansowymi specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, jak również na rozbudowę sieci tych placówek, których liczba w skali kraju jest niewystarczająca. Nadto wsparcia wymaga poprawa działania ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, która jest wykorzystywana w praktyce w niewielkim stopniu, a jest jednym z ważnych instrumentów zapewnienia ochrony pokrzywdzonym przed sprawcami przestępstw. Dlatego, zdaniem obu naszych organizacji, Ministerstwo Sprawiedliwości raz jeszcze powinno rozważyć kwestię zmian w sposobie działania Funduszu i zwiększenie wydatkowania jego środków na politykę postpenitencjarną oraz wsparcie dla osób pokrzywdzonych, a nie zwalczanie przestępczości. Ufamy, że tego rodzaju działanie doprowadzi do wyeliminowania wielu negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności pozwoli zwalczyć część przyczyn, dla których jednostki podejmują się działań przestępnych. Nadto w celu zwiększenia skuteczności działań finansowanych przez Fundusz, należałoby opracować oparty na badaniach i analizach, a także poddany szerokim konsultacjom społecznym, szczegółowy plan wspierania ze środków Funduszu określonych kluczowych działań – zarówno z zakresu pomocy postpenitencjarnej, jak również wsparcia dla osób pokrzywdzonych.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz Stowarzyszenia Interwencji Prawnej

Z poważaniem,

Danuta Przywara

Prezes Zarządu HFPC